

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλείδα στο διαγώνισμα της 24^{ης} Φεβρουαρίου • για το σύνολο των τμημάτων

Διδαγμένο κείμενο

A. 2 μονάδες x 5 προτάσεις = 10 μονάδες

1. **Σωστό:** τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ [...]. ἔκ γῆς καὶ πυρὸς μείξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννυνται.
2. **Λάθος:** Προμηθεά δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι, «Νείμαντος δέ μου», ἔφη, «ἐπίσκεψαι».
3. **Σωστό:** Ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μὴ τι γένος ἀῖστωθείη.
4. **Σωστό:** πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμηχανᾶτο
5. **Λάθος:** καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσῆψε

B1. [2 σημεία (•) x 2 μονάδες = 4] + [επιλογή 3 εκφραστικών τρόπων (-) από όσους παρέχονται x 2 μονάδες = 6] = 10 μονάδες

Η βασική μέριμνα και φροντίδα του Επιμηθεά είναι να εξασφαλίσει τη διαίωσιση όλων των ειδών της ζωής. Ο Πρωταγόρας αναφέρεται στη σωτηρία των διαφόρων ειδών του ζωικού βασιλείου δηλώνοντας αναλυτικά τους τρόπους με τους οποίους αποφεύγεται η εξαφάνισή τους.

(4 μονάδες)

- Ο Πρωταγόρας επιχειρεί να εξηγήσει τελολογικά τον «νόμο της αναπλήρωσης» στη φύση, αφού σύμφωνα με τους βιολογικούς νόμους κάθε ζώο έχει εφοδιαστεί με τα αναγκαία μέσα επιβίωσης, αυτοσυντήρησης και διαιώνισης του είδους του. Προβάλλεται δηλαδή η αναγκαιότητα εξισορρόπησης των αντίρροπων τάσεων στο πλαίσιο του οικοσυστήματος (νόμος της αναπλήρωσης: μία αδυναμία να αναπληρώνεται από μία ικανότητα). Ειδικότερα, παρατηρούμε ότι οι ιδιότητες μοιράζονται στα ζώα έτσι ώστε, να εξασφαλίζονται α) η ύπαρξη και η διαίωσιση του κάθε είδους και β) η ισορροπία του οικοσυστήματος μέσα από την εξισορρόπηση των αντίρροπων δυνάμεων που λειτουργούν στο εσωτερικό του. Ακόμη, η ποικιλία των ζωικών ειδών με διαφορετικές ιδιότητες και ικανότητες δείχνει ότι στον ζωικό κόσμο επικρατεί συνεχής αγώνας για επιβίωση, ένας διαρκής πόλεμος για την ύπαρξη, και επιπλέον ότι η τελική ισορροπία του οικοσυστήματος προκύπτει από την εναρμόνιση των αντιθέτων [σε αυτό το σημείο ίσως έχει επηρεαστεί από τον Ηράκλειτο «παλίντονον / ἀφανῆ ἀρμονίην»].
- **σῶζω, σωτηρία:** Το ρήμα σῶζω σημαίνει σῶζω από τον θάνατο, διατηρώ στη ζωή, διαφυλάττω κάτι σῶο και ολόκληρο. Ο Πρωταγόρας αναφέρεται στην σωτηρία των διαφόρων ειδών του ζωικού βασιλείου (& του ανθρώπου), δηλώνοντας τους τρόπους με τους οποίους αποφεύγεται η εξαφάνισή τους. Η λογική της σωτηρίας των ειδών θυμίζει σύγχρονες οικολογικές αρχές.

Επιλογή τριών (3) εκφραστικών τρόπων:

(6 μονάδες)

- Στο χωρίο χαρακτηριστική είναι η **επανάληψη του ρηματικού θέματος «σῶζω»** (σῶζω, σωτηρία), στο οποίο **αντιπαρατίθεται** μάλιστα και το **αντώνυμο «ἀῖστωθείη»**. (+ εναλλακτικά, εδώ το σχόλιο «σῶζω»)
- Με την **πληθώρα ὁμοίων φράσεων (επαναλήψεις)** τονίζεται η αγωνία του Επιμηθεά να εξασφαλιστεί η σωτηρία των ειδών, ώστε να μην κινδυνεύσει με εξαφάνιση κάποιο απ' αυτά.
- Η τελεολογική εξήγηση της αντισταθμιστικής και συμμετρης κατανομής των ιδιοτήτων στα ζώα, που επιχειρεί ο Πρωταγόρας στην εξεταζόμενη ενότητα, γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτή στη χρήση της γλώσσας με το **πλήθος αντιθετικών σχημάτων** και **προσδιορισμών του τελικού αιτίου**. (εἰς σωτηρίαν, ἔσωζεν, μὴ τί γένος ἀῖστωθείη, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, ὅπως ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνῆ οἰκεία τε καὶ ἀνοτοφῆς ἐκάστω', σωτηρίαν τῶ γένει πορίζων).
- Επίσης, αξιοπρόσεκτη η **ποικιλία των ρημάτων** που χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας για να περιγράψει το μοίρασμα των ιδιοτήτων (προσῆπτεν, ἐκόσμιε, ὠπλιζε, ἐμηχανᾶτο, ἔσωζεν, ἐπανισῶν ἔνεμεν, εὐλάβειαν ἔχων, ἐπήρκεσε διαφυγᾶς, ἀμφιεννύς, ἐξεπόριζεν κ.ά.). Αυτό που κυρίως προβάλλεται είναι η προσπάθεια τήρησης αρχών ισότητας και δικαιοσύνης στο δύσκολο έργο που έχει αναλάβει ο Επιμηθεάς (ἐπανισῶν ἔνεμεν).

B2. κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση = 10 μονάδες

- Η δημιουργία των ανθρώπων στον πρωταγόρειο μύθο προϋποθέτει την ύπαρξη των θεών, αφού οι τελευταίοι είναι αυτοί που πλάθουν τα ανθρώπινα πλάσματα, ενώ και η γένεση του κόσμου παρουσιάζεται στο σύνολό της ως θεϊκή δημιουργία. **τυπούσιν - μείξαντες:** Ανθρωπομορφική η παρουσίαση των θεών, οι οποίοι παρουσιάζονται ως εργάτες που πλάθουν τα θνητά όντα, συνεπώς και τον άνθρωπο.
- «γῆς ἔνδον». Σύμφωνα με τον πρωταγόρειο μύθο τα ζώα κι ο άνθρωπος πλάστηκαν στο εσωτερικό της γης. Εμμέσως γίνεται αναφορά στη δοξασία για τη Μητέρα - Γη, η οποία γέννησε όλα τα θνητά όντα (σύμφωνα με τις πρώιμες παγανιστικές λατρείες), γι' αυτό και όλα αυτά συγγενεύουν μεταξύ τους (αντίληψη για τη γη ως μητέρα - γῆ παμμήτηρ- στα σπλάχνα της οποίας δημιουργούνται οι νέοι οργανισμοί). (3 μονάδες)
- Πιθανότατα εδώ ο Πρωταγόρας προχωρεί σε έναν υπαινιγμό για την **αντίληψη του αυτοχθονισμού**, δηλαδή **την πεποίθηση ότι ορισμένες φυλές ανθρώπων ξεφύτρωσαν μέσα από τη γη**, στο σημείο που ύστερα μετέτρεψαν **σε πατρίδα τους**. Η άποψη αυτή έδινε ένα αίσθημα **προνομιακής σχέσης με την πατρίδα και ευγενικής καταγωγής**. Ο μύθος του Κάδμου που έσπειρε τα δόντια του δράκου από τα οποία φύτρωσαν οι πάνοπλοι Καδμείοι απηχεί μια τέτοια αντίληψη. (2 μονάδες)
- Η έννοια της αυτοχθονίας εδράζεται στις **ηρωολατρικές μυθολογικές παραδόσεις των Ελλήνων**, με βάση τις οποίες οι πρώτοι οικιστές κάθε τόπου αποτέλεσαν τους μακρινούς ήρωες-προγόνους τους. Οι **Αθηναίοι φαίνεται πως υπερηφανεύονταν συχνά και επίμονα ότι ήταν αυτόχθονες**, ως Ίωνες, καθώς κατοικούσαν πάντα στην Αττική (σ' αντίθεση με τους Δωριείς Σπαρτιάτες οι οποίοι κατοίκησαν στην Πελοπόννησο μετά την Κάθοδο των Δωριέων), όπως προκύπτει και από τα δυο παράλληλα κείμενα, που αποτελούν, τυπολογικά, αποσπάσματα επιταφίων λόγων. Σε αυτά τα αποσπάσματα προβάλλεται η **αυτοχθονία των τιμώμενων νεκρών ως σημαντικό στοιχείο για το οποίο αξίζει να επαινεθούν**. (2 μονάδες)
- **Στον λόγο του Περικλή οι τιμώμενοι νεκροί επαιρούνται γιατί, αρχικά, διαφύλαξαν την πατρίδα, με την οποία συνδέθηκαν άρρηκτα κατά την λαογραφική παράδοση των Αθηναίων, καθώς και επειδή, στην συνέχεια, την παρέδωσαν στους απογόνους τους χάρη στην ανδρεία τους.** Στον Πλατωνικό **Μενέξενο** ο Σωκράτης προχωρεί ακόμη παραπέρα διατυπώνοντας την θέση ότι οι τιμώμενοι νεκροί, ως απόγονοι πια των πρώτων ηρώων, αξίζει να επαινεθούν επειδή **υπήρξαν συνεχιστές εκείνης της «φυλετικά πάναγνης γενιάς των πρώτων προγόνων τους»**. Οι προκείμενοι νεκροί αποτελούν μέρος ενός λαού που δεν ήρθε στην Αττική από ξένες βάρβαρες χώρες. Οι Αθηναίοι ήρωες έζησαν στη γη που τους γέννησε, αυτή την ίδια που πρόκειται τώρα να τους δεχτεί και πάλι στα σπλάχνα της, έπειτα από τον θάνατό τους. Προσπαθεί έτσι να ερμηνεύσει την **εχθρική διάθεση των Αθηναίων έναντι όσων προέρχονται από «βάρβαρες» χώρες και τρέφονται από «μητρια» γη**, μια χώρα δηλαδή που απλώς τους φιλοξενεί, ενώ δεν τους γέννησε. (2 μονάδες)
- Συνεπώς, δύσκολα θα μπορούσε κάποιος να τεκμηριώσει ότι οι διαπιστώσεις που εξάγονται από τα παράλληλα κείμενα διαφοροποιούνται αισθητά από το πλαίσιο που τίθεται στον πρωταγόρειο μύθο. Αντιθέτως, τα κείμενα φωτίζουν την κεντρική ιδέα του εδαφίου αυτού που αντλείται από τον πλατωνικό Πρωταγόρα. (1 μονάδα)

B3. 1-γ, 2-α, 3-γ, 4-γ, 5-β

B4.

- **ανάμειξη, αμιγής,**
- **αφασία, άφατος,**
- **διασώστης, άσωτος,**
- **επιδερμίδα, δερματόδετος**
- **διατροφική, υπερτροφικός**

Αδίδακτο Κείμενο

Γ1. Μετάφραση : Θουκυδίδου, *Ευγγραφή Ιστοριών*, 1.144.1-2 & 145.1

Πρωτότυπο Κείμενο	Μετάφραση
<p>144. [1] Πολλά δὲ καὶ ἄλλα ἔχω ἐς ἐλπίδα τοῦ περιέσεσθαι, ἣν ἐθέλητε ἀρχήν τε μὴ ἐπικτᾶσθαι ἅμα πολεμοῦντες καὶ κινδύνους αὐθαιρέτους μὴ προστίθεσθαι·</p> <p>μᾶλλον γὰρ πεφόβημαι τὰς οἰκείας ἡμῶν ἀμαρτίας ἢ τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας.</p> <p>[2] Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν καὶ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἅμα τοῖς ἔργοις δηλωθήσεται·</p> <p>νῦν δὲ τούτοις ἀποκρινάμενοι ἀποπέμψωμεν, Μεγαρέας μὲν ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾶ καὶ λιμέσι χρῆσθαι, ἣν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξηνηλασίας μὴ ποιῶσι μῆτε ἡμῶν μῆτε τῶν ἡμετέρων ξυμμάχων [...]</p> <p>145. [1] ὁ μὲν Περικλῆς τοιαῦτα εἶπεν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νομίσαντες ἄριστα σφίσι παραινεῖν αὐτὸν ἐψηφίσαντο ἃ ἐκέλευε καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀπεκρίναντο τῇ ἐκείνου γνώμῃ [...].</p>	<p>Κι ἔχω πολλοὺς ἄλλους λόγους νὰ ἐλπίζω (/καὶ στηρίζω σε πολλὰ ἄλλα στοιχεῖα τὴν ἐλπίδα), ὅτι θὰ νικήσουμε, ἂν θέλετε (/προτίθεστε) καὶ νὰ μὴν ἐπιδιώξετε παραπάνω ἐξουσία (/περισσότερες κατακτήσεις) ταυτόχρονα μὲ τὴν διεξαγωγή του πολέμου καὶ νὰ μὴν ἐκτίθεστε σε εθελούσιους (/περιττοὺς) κινδύνους·</p> <p>γιατὶ περισσότερο φοβάμαι (ἔχω φοβηθεῖ) γιὰ τὰ δικά μας σφάλματα παρά γιὰ τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν.</p> <p>Ἀλλὰ ἐκεῖνα θὰ αναφερθοῦν καὶ σε ἕνα ἄλλο λόγο (/σε μιὰ ἄλλη περίσταση) ταυτόχρονα μὲ τὴ μάχη (/τὴν ὥρα τῆς δράσης).</p> <p>Τώρα ἀς στείλουμε πίσω τοὺς πρέσβεις, ἀπαντώντας σε αὐτοὺς,</p> <p>ὅτι θὰ ἐπιτρέψουμε στοὺς Μεγαρεῖς τὴν χρῆση τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμανιῶν μας,</p> <p>ἂν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καταργήσουν (/ὑπὸ τὸν ὄρο νὰ μὴν ἐφαρμόζουν) τὸν θεσμό τῆς ξηνηλασίας ἐναντίον μας καὶ ἐναντίον τῶν συμμάχων μας [...]</p> <p>Τέτοια εἶπε λοιπὸν ὁ Περικλῆς, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπειδὴ θεώρησαν ὅτι ἄριστα αὐτὸς τοὺς συμβούλευε ψήφισαν τὰ ὅσα πρότεινε καὶ ἔδωσαν στοὺς Λακεδαιμονίους ἀπάντηση σύμφωνη μὲ τὰ ὅσα εἶχε πει ὁ Περικλῆς (/ἀπάντησαν μὲ βάση τὴν ἀποψή του).</p>

Γ2. Στο παρὸν μικροκείμενο ἀπὸ τὴ *Ευγγραφή Ιστοριῶν* τοῦ Θουκυδίδου, παρατίθενται οἱ προτάσεις τοῦ Περικλή στο λαὸ τῆς Ἀθήνας σχετικά μὲ τοὺς ὅρους που θὰ πρέπει νὰ θέσουν οἱ ἴδιοι στοὺς Λακεδαιμονίους, ἀπαντώντας ἐπὶ τὴν πρόταση τῶν τελευταίων γιὰ εἰρήνη. (1 μονάδα)

- Στον ὄρο που θέτουν οἱ Λακεδαιμόνιοι γιὰ κατάργηση τοῦ μεγαρικοῦ ψηφίσματος, ὁ Περικλῆς προτείνει νὰ δηλώσουν ὅτι **θα ἐπιτρέψουν στὰ Μέγαρα τὴν χρῆση τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμανιῶν τῆς Ἀθήνας (τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας)**, («Μεγαρέας μὲν ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾶ καὶ λιμέσι χρῆσθαι»), (2 μονάδες)
- **εφόσον καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καταργήσουν τὸν θεσμό τῆς ξηνηλασίας** που ἐφαρμόζουν ἐναντίον τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν συμμάχων τῆς («ἣν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξηνηλασίας μὴ ποιῶσι μῆτε ἡμῶν μῆτε τῶν ἡμετέρων ξυμμάχων»). Ἄλλωστε οἱ υπάρχουσες συμφωνίες δὲν ἐμπόδιζαν νὰ γίνῃ οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο. (2 μονάδες)
- Σχετικά μὲ τὰ υπόλοιπα αἰτήματα τῆς Σπάρτης δηλώνει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσουν ὅτι **θα ἀποδώσουν τὴν ανεξαρτησία τοὺς** («τὰς δὲ πόλεις ὅτι αὐτονόμους ἀφήσομεν»), **σε ὅσες πολιτείες ἦταν αὐτόνομες ὅταν γίνονταν οἱ σπονδές** («εἰ καὶ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα»), (2 μονάδες)
- **ὑπὸ τὸν ὄρο ὅτι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ν' ἀποδώσουν στὶς ἐξαρτώμενες ἀπὸ αὐτοὺς πολιτείες αὐτονομία** που νὰ ἐξυπηρετεῖ ὄχι τὰ συμφέροντα τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ **τὰ συμφέροντα τῆς καθεμιάς πολιτείας** («ὅταν κάκεῖνοι ταῖς ἐαυτῶν ἀποδώσι πόλεσι μὴ σφίσι [τοῖς Λακεδαιμονίοις] ἐπιτηδείως αὐτονομεῖσθαι, ἀλλ' αὐτοῖς ἐκάστοις ὡς βούλονται.») (2 μονάδες)
- Τέλος, σχετικά μὲ τὰ **επακόλουθα** ἀπὸ τὴν μὴ ἀποδοχὴ τοῦ τελεσιγράφου τῶν Σπαρτιατῶν, καλεῖ τὸν δῆμο νὰ στηρίξει τὴ θέση ὅτι **θα ἀποδεχθoύν τὴ διαιτησία καὶ ὅτι δεσμεύονται πὼς δὲν θὰ ἐπιτεθοῦν πρῶτοι, ἀλλὰ ὅτι θὰ ἀμυνθoύν ὅταν χρειαστεῖ**. Καλεῖ λοιπὸν τοὺς Ἀθηναῖους νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ἀναπόφευκτος στο παρὸν στάδιο. (1 μονάδα)

Οἱ Ἀθηναῖοι, θεωρώντας ὅτι οἱ συμβουλές τοῦ ἦταν οἱ καλύτερες, ψήφισαν τὰ ὅσα εἶχε προτείνει.

Γ3. 1 μονάδα για τον κάθε σωστό τύπο = 10 μονάδες.

α.

1. μᾶλλον : να αντικαταστήσετε τον τύπο στον θετικό βαθμό:	μάλα
2. βούλονται : το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του Αορίστου.	ἐ(ή)βουλήθην
3. ἐθέλομεν : να αντικαταστήσετε τον τύπο στον Παρατατικό.	ἠθέλομεν
4. ἀποκρίνασθαι : το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του μέσου Παρακειμένου.	ἀποκέκρισο
5. & το απαρέμφατο του μέσου Παρακειμένου:	ἀποκεκρίσθαι

β.

6. πλέονι :	τῇ πολλῇ
7. μείζονι :	τῇ μεγάλῃ
8. ἐλάσσω :	τά μικρά (δεκτή και η απάντηση τά ὀλίγα)
9. ἀμύνεσθαι :	ἀμυνῶ
10.	ἀμῦναι

Γ4. α. 1 μονάδα x 2 λέξεις (με έμφαση στα έντονα γράμματα) = 2 μονάδες
νομίσαντες = **ἐπεὶ νομίσαιεν** (/σειαν) / ἐνόμισαν

β. 1 μονάδα για κάθε ένα από τα 4 υπογραμμισμένα με έντονο χρώμα στοιχεία
+ 1 μονάδα για την πλήρη καταγραφή υπόθεσης & απόδοσης = 5 μονάδες

— «νῦν δὲ τούτοις ἀποκρινάμενοι ἀποπέμφωμεν, Μεγαρέας μὲν ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾶ καὶ λιμέσι χρῆσθαι, ἦν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξενηλασίας μὴ ποιῶσι μήτε ἡμῶν μήτε τῶν ἡμετέρων ξυμμάχων [...].»

- Υπόθεση: **ἦν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξενηλασίας μὴ ποιῶσι μήτε ἡμῶν μήτε τῶν ἡμετέρων ξυμμάχων.** (**ἐάν / ἄν / ἦν + υποτακτική**).
- Απόδοση: **ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾶ καὶ λιμέσι χρῆσθαι.** (**οριστική μέλλοντα**).
- Είδος: **Εξαοτημένος** υποθετικός λόγος, που δηλώνει το **Προσδοκώμενο**.

γ. 3 μονάδα για κάθε αναγνώριση = 3 μονάδες

— «(...) τὰς δὲ πόλεις ὅτι αὐτονόμους ἀφήσομεν, εἰ καὶ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα, καὶ ὅταν κάκεῖνοι ταῖς ἑαυτῶν ἀποδῶσι πόλεσι μὴ σφίσι [τοῖς Λακεδαιμονίοις] ἐπιτηδεῖως αὐτονομεῖσθαι, ἀλλ' αὐτοῖς ἐκάστοις ὥς βούλονται · (...) Ὡν οὐ χρῆ λείπεσθαι, ἀλλὰ τοὺς τε ἐχθροὺς παντὶ τρόπῳ ἀμύνεσθαι καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις πειρᾶσθαι αὐτὰ μὴ ἐλάσσω παραδοῦναι.»

- ὅταν: Δευτερεύουσα επιρρηματική (Αοριστολογική) **Χρονικοῦποθετική** πρόταση.
- ὥς: Δευτερεύουσα επιρρηματική **Αναφορική Παραβολική** πρόταση (του τρόπου).
- ὦν: **Κύρια** πρόταση, Κρίσεως.